

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

2. Quid sit, & quotuplex est causa finalis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

CONCLUSIO IV.

Quid sit actio causae exemplaris. **A**ctio, qua exemplar producit effectum, aut concurrat ad productionem, est ipsamet actio realis, qua causa efficiens exemplariter agens producit realiter effectum cum aduerentia ad exemplar. Hæc probatur primo, quia exemplar debet habere aliquam actionem, alias non esset causa in actu secundo: sed non habet causalitatem aliquam realem propriam sibi, & egredientem à se solo; tum quia illa esset superflua; tum quia non apparet huiusmodi influxus aliquis in causa exemplari: ergo aliam non habet præter assignatam in conclusione.

Probatur secundo, quia exemplar non habet aliam causalitatem circa effectum, quam quod maneat obiective coram agente, & quod sic manendo determinet causam ad producendum effectum talem potius quam alium: sed non determinat ipsum producendo aliquid in causa: ergo determinat ipsum, quatenus, eo posito, actio terminata ad talem effectum egreditur à causa, & consequenter actio illa est causalitas ipsius, quatenus procedit à causa respiciente exemplar.

Confirmatur hoc: quia forma ignis, qua constituitur ignis, in esse causæ naturaliter agentis, non habet aliam actionem præter illam realem, qua causa constituta per ipsam producit effectum: ergo nec exemplar, quo constituitur causa in esse causæ exemplariter agentis, habet aliam actionem præter illam, qua causa exemplariter agens producit effectum respiciendo exemplar.

10 Dices actionem realem illam non posse procedere ab exemplari, quia hoc non agit nisi intentionaliter: ergo vel nullam habet actionem, vel certe aliam distinctam ab illa.

Respondeo negando antecedens, ad cuius probationem dico actionem realem posse provenire partialiter à principio quo intentionaliter activo, modo addit aliud principium reale quo physice actiuum; sicut contingit in proposito nostro, & maxime quando illa actio refunditur in principium illud solum, quatenus non procederet à causa efficiente, nisi respiciendo exemplar, sicut etiam contingit in proposito: unde reuera videtur quod actio illa nō dicat ordinem essentialem ad exemplar, quia non video cur eadem actio non posset esse in causa, quamvis exemplar non ageret, nec proponeretur: sed tum non esset actio exemplaris; quia ad hoc requiritur, ut egrediatur ab agente respiciente exemplar, & volente effectum ad proportionem ipsius vel similitudinem producere; quare esse ab exemplari videtur esse denominatio extrinseca desumpta à respicientia exemplaris.

QVÆSTIO II.

Quid sit, & quoniamplex est causa finalis?

CONCLUSIO I.

Quid sit finis. **F**inis bene describitur esse id, cuius gratia aliquid fit, seu illud propter quod aliquid fit. Hæc est communissima, & patet, quia omni & soli convenit hæc descriptio, nec in ea aliquid deficit aut superfluit.

Dices: propter causam efficientem res fit, & propter revelationem aliquis credit, nec tamen causa efficiens est causa finalis, nec revelatio est finis fidei: ergo non valet prædicta descriptio.

Respondeo distinguendo antecedens: propter causam efficientem, & revelationem, id est, nisi esset causa efficiens aut revelatio, non fieret res, nec haberetur fides, concedo antecedens: propter causam efficientem aut revelationem ita, ut cedens aut faciens rem aliquam ordinet illam rem aut fidem ad revelationem aut causam efficientem, nego antecedens. Itaque quando dicitur, quod propter finem aut gratia finis aliquid fit, sensus est, quod id, quod fit, fiat ex amore finis; seu quod causa efficiens determinetur à fine amato ad illud faciendum, vel dirigendum in ordine ad finem: & hoc sufficit ad resolutionem questionis pro prima parte. Pro resolutione vero secundæ partis solum sunt proponenda & breviter examinanda aliquot principales divisiones finis.

11 Primo divisio est finis in finem cuius, & finem cui.

Finis cuius est, propter quem consequendum alicui, quis operatur: sic Deus est finis omnium operationum nostrarum bonarum, quas ad eum nobis promerendum eliciamus: & sic etiam sanitas est finis medicinæ, quia ad sanitatem infirmo procurandam quis applicat medicinam. *Finis cui est* illud, cui volumus & appetimus finem cuius, ut persona infirmi, cui desideramus sanitatem. Hic controuertitur, quisnam ex his finibus sit principalior: sed communis & vera resolutio est, utrumque esse principalem in suo genere, & neutrum esse finem alterius, quia neuter ordinatur ut medium ad acquisitionem alterius, licet finis cuius ordinetur, ut perfectio, ad finem cuius, & finis cui ordinetur, ut perfectibile, ad finem cuius; nec potest fieri quod finis cuius moueat, quin moueat finis cui; nec finis cui sine fine cuius.

Secunda divisio est finis in finem efficiendum, & non efficiendum: finis efficiendus est, qui mouet ut producat ut parte rei, & talis est sanitas, quando deficit & applicantur remedia ad eius restitutionem: finis non efficiendus est ille, qui præsupponitur in esse, sed non coniungitur cum fine cuius; mouet autem efficiens ut procuret illam coniunctionem: talis est Deus, quando mouet nos ad procurandam beatificam possessionem eius. Vbi tamen aduertendum, quod non appetatur huiusmodi finis, quin simul appetatur aliquid non existens, nempe ipsamet consecutio seu adeptio eius.

13 Tertia divisio, est in finem obiectiuum, & formalem: finis obiectiuus est illud bonum, quod nobis aut aliis desideramus, ut Deus & sanitas: finis formalis est ipsamet acceptio seu consecutio talis boni. Ex his finibus uterque est principalis in suo genere, & neuter mouet, non mouente altero, atque adeo integrant vnum finem totalem cuius gratia.

Quarta divisio, est in finem operis, & finem operantis. *Finis operis* est, ad quem opus ex natura sua ordinatur, ut sanitas est finis ad quem extractio tanti sanguinis ordinatur. *Finis operantis* est ille quem intendit operans: ut si intenderet medicus procurans sanitatem lucrum suum aut detrimentum alterius, quod ex sanitate succedere posset, non vero bonum illius quem sanaret, istud lucrum esset finis sanitatis, quantum est ex parte operantis. Posset autem contingere ut idem esset finis operis, & operantis, quando scilicet operans intenderet illum finem, ad quem opus ex natura sua ordinatur.

Quinta divisio est finis in finem vltimum, & non vltimum. *Finis vltimus* est, qui non ordinatur ad vltiorem finem, tanquam medium ad ipsum consequendum aut producendum. *Finis non vltimus* est, qui ad vltiorem finem ordinatur: v. g. si quis sumat potionem ad procurandam sanitatem, & desiderat ipsam sanitatem, ut ea mediante acquirat beatitudinem, sanitas erit finis respectu potionis, sed non vltimus, quia vltius ordinatur ipsamet sanitas ad ademptionem beatitudinis. Beatitudo autem est finis vltimus, quia non ordinatur vltius ad vltiorem finem, ut suppono. Sunt tamen, qui cum *Vasquez* negant finem non vltimum habere veram rationem finis, quia scilicet non mouet gratia sui, sed gratia finis vltimi, quo non mouente non moueret finis non vltimus. Probabilior tamen videtur sententia opposita, quam ex Doctore 4. d. 14. q. 2. colligit *Mastrinus*.

14 Ratio est, quia sufficit ad veram causam finalem, quod intentionaliter proposita moueat voluntatem ad applicandam media apta ad sui consecutionem seu productionem: sed hoc competit fini non vltimo, ut patet in exemplo allato: nam sanitas desiderata mouet ad summptionem potionis, ad quam summptionem ipsamet beatitudo non moueret secundum se, quia summptio potionis nullam habet proportionem cum beatitudine, nisi quatenus summptio potionis habet connexionem cum sanitate, quæ connexionem habet cum beatitudine. Nec refert, quod sanitas non moueret, nisi moueret beatitudo; hinc enim solum habetur, quod sanitas non habeat rationem finis vltimi; & sane sufficit, quod sanitas moueat ad summendam potionem ex suppositione, quod appetatur, sine appetere ab absque appetitu beatitudinis, siue non.

Dices

Dices cum Vasquez, medium non potest habere rationem finis: sed finis non ultimus est medium, ergo nequit habere rationem finis. Probatur maior, quia medium, quod medium; non potest appeti propter se, sed propter aliud: sed ut haberet rationem finis, debere appeti propter se: ergo nequit habere rationem finis.

Confirmatur quia secundum Philosophum 2. Phys. text. 19. omnia fiunt gratia finis: ergo finis nequit esse gratia alterius, & consequenter finis non ultimus, qui sit gratia alterius, nequit esse vere finis.

Respondetur distinguendo maiorem: finis ultimi, nego; non ultimi, concedo. Ad probationem maioris respondeo distinguendo minorem: ut haberet rationem finis ultimi, concedo minorem; non ultimi, nego minorem. Itaque sufficit ad rationem finis ut sic, quod moueat ad applicandum medium; per hoc enim habebit esse id, cuius gratia aliquid sit; siue ipsummet referatur ad aliud, siue non. Quando autem dicitur, quod finis appetatur propter se, vel hoc non est intelligendum vniuersaliter de omni fine, tam ultimo, quam non ultimo, sed de ultimo tantum; vel certe intelligendum est sic, ut sensus sit, quod omnis finis comparatus ad media applicanda gratia ipsius appetatur propter se, quatenus scilicet non appetitur propter media; sicut media appetuntur propter ipsum aut gratia ipsius: cum quo bene stat, quod finis non ita appetatur propter se, quin orderetur ad aliud tanquam medium. Ad confirmationem dico, quod omnia fiunt gratia finis, in quantum omnia media, quæ applicantur ad consecutionem finis, fiunt gratia ipsius, non in quantum illud, quod est finis, non applicetur ad aliud, tanquam medium. Quod si Philosophus dicat, quod causa finalis non debet ulterius ordinari, ut aliqui existimant, exponendus est de causa finali ultima, vel negligenda est eius auctoritas.

15 Dices secundo: illud quod appetitur, ut medium ad aliud, quatenus sic appetitur, non habet propriam bonitatem, sed bonitatem illius, propter quod appetitur: ergo nequit mouere tanquam finis.

Respondeo primo distinguendo consequens; tanquam finis ultimus, concedo; tanquam non ultimus, nego consequentiam; sufficit enim, ut moueat tanquam finis, quod moueat sic, ut voluntas propter ipsum consequendum velit applicare media.

Respondeo secundo, negando antecedens: nam non potest negari, quin medicina ex natura sua intrinseca habeat conducentiam aliquam & utilitatem in ordine ad sanitatem acquirendam, quem non habent alia res, quæ non sunt medicinae; & quod huiusmodi conducentia sit bonitas utilis, & tale quod merito moueat voluntatem desiderantem sanitatem ad illam applicandam: cur enim aliàs applicaret medicinam potius, quam lapidem, aut unam medicinam potius quam alteram? Itaque hæc ipsa utilitas medij in ordine ad consecutionem finis, est ratio sufficiens, propter quam aliquis possit applicare alia media ad eius consecutionem, & propter quam consequenter possit habere rationem finis, non ultimi seu intermediij.

Dices adhuc: bonum utile, quia, non dicit ordinem, nisi ad illud, respectu cuius est utile: sed non est utile medij: ergo non dicit ordinem ad media, & consequenter nequit esse finis mediorum.

Respondeo distinguendo maiorem: non dicit ordinem, quia tale, ad media sic, ut deberet esse bonum mediorum aut medij, concedo antecedens: sic ut possit per media produci, nego antecedens; & concessa minore, nego consequentiam. Sicut enim ipsum bonum honestum, seu delectabile, quod potest constituere finem ultimum, non est bonum medij, sed illi cui appetitur, & tamen habet rationem finis respectu mediorum, quia per media acquiri potest: ita bonum utile, quamuis non sit utile medij, sed illi fini, propter quem acquirendum est utile; potest tamen habere rationem finis respectu mediorum conducentium ad eius productionem. Fateor quidem quod ex eo, quod sit bonum utile, non possit appeti, nisi appetatur illud aliud in ordine ad quod dicitur utile, sed quandoquidem tamen ipsummet acquiri possit per alia bona uti-

lia, potest habere rationem finis ob quem illa appetuntur.

QVÆSTIO III.

Utrum finis sit vera & realis causa.

Hæc adus disp. 13. de anima negare videtur finem esse causam realem & physicam: & idem sentire videtur Mastrius d. 7. art. 5. qui plures alios citat.

Communior sententia est finem esse veram & realem causam physicam. Ita tenet Suarez disp. 22. metaph. §. 1. Aversana qu. 13. §. 1. Complutenses disp. 14. quæst. 3. & plures alij.

CONCLUSIO.

16 Finis est vera & realis causa. Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam. Et probatur: quia vere & non per fictionem finis propositus per intellectum voluntati mouet voluntatem; & effectus, qui ordinatur ipsum, habet veram & realem dependentiam ab ipso si ut si finis non moueret voluntatem, voluntas non produceret illum effectum: sed nihil aliud præter hoc requiritur, ut sit causa realis & physica: ergo.

Dices: hoc totum, quod asseritur in maiori, posse esse verum, quamuis finis esset causa moralis tantum: sed causa moralis non est causa realis & physica: ergo falsa est minor.

Contra: quia causa moralis vel est illa, quæ non ex natura sua, sed ex ordinatione alicuius causæ extrinsecæ operatur, vel quæ per modum meriti aut demeriti obligat alteram causam ad ponendum effectum, quem aliàs posset ponere absque tali obligatione; vel illa quæ eatenus causat, quatenus iubet aut consilium alicui ponere effectum, quem aliàs ipsemet posset producere: nec est assignabile aliud genus causæ moralis: sed finis neutro ex his modis causat: ergo non debet dici causa moralis, nisi velimus quæstionem de nomine excitare, & uti nomine causæ moralis alio modo, quam communius Doctores uti consolent, quod inutiliter & male fieret.

Deinde: quamuis esset causa moralis, non sequitur, quod non esset causa realis hoc est habens actionem veram & realem, quod est intentum conclusionis: nam certè causæ etiam morales verè influunt, & non fite.

17 Obijciat: ad causam veram & realem requiritur, & quod ipsamet res, quæ talis dicitur, sit existens realiter, & causat, & quod habeat influxum verum & realem in effectum, respectu cuius dicitur causat: sed finis, quia finis, non debet existere realiter, ut patet in eo, qui habet pro fine sanitatem non existentem; & si aliquando existat realiter, hoc non est ex ratione causæ finalis ut sic, sed ex ratione particulari talis finis; nec etiam potest habere influxum realem in effectum, quia quod non existit realiter, non potest habere influxum realem: ergo non est causa realis.

Respondetur, negando maiorem pro prima parte: sufficit enim quod causet realiter, siue ipsamet sit realiter existens in se, siue non. Negatur verò minor pro secunda parte: quamuis enim non posset res non existens habere influxum realem, non intentionalem; bene tamen potest habere influxum realem intentionalem, si proponatur intentionali per cognitionem potentie appetitiue; id quod videtur valde conforme doctrinæ communiori Scotistarum dicentium, quod passionibus delectationis, tristitiae & similes producantur in potentiis pure passivæ se habentibus ab obiectis propositis per intellectum; illa enim obiecta non necessario existunt realiter, quando causant illas passionibus, & si existant, non causant quatenus existunt, sed quatenus obiectivæ & intentionaliter proponuntur: ergo aliquid non realiter existens propositum intentionaliter potest causare aliquid realiter: imo non solum potest causare aliquid in genere causæ finalis, sed in genere causæ efficientis: nam sic causat bonum propositum delectationem, aut desiderium.

18 Obijciat secundo: Finis secundum Philosophum 1. de gen. non est actiuus, nisi metaphorice, & propterea satis communiter vocatur causa metaphorica: ergo non est causa

Finis est
vera & realis
causa.

Media habent propriam bonitatem.

Tt 3 vera